

Deprem Aktivitesi ve Kötülük Problemi: Doğal Süreçler Bağlamında Teodise Tartışması

Osman Karaağaç

[0000-0002-4942-3835](https://orcid.org/0000-0002-4942-3835)

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Felsefesi Anabilim Dalı,

Erzincan, Türkiye

<https://ror.org/02h1e8605>

osman.karaagac@erzincan.edu.tr

Öz

Eşyanın “ne” liği ve nasıl anlaşılması gerektiği hususu kadim bir meseledir. Bir varlığın ya da olayın iyi/kötü olarak değerlendirilmesinde insanın beklentilerini karşılayıp karşılamadığı ya da ona zarar/fayda sağlamasının önemi büyüktür. Çünkü insan olayları kendine bakan yönüyle değerlendirir. Diğer yandan olayların Tanrı’ya bakan bir tarafı da söz konusudur. Tanrı’nın olmadığı formülasyonda herhangi bir etkin güç olmadığı için yaşanan tatsız olayların izahı nedensellik bağlamında değerlendirilmektedir. Ancak Tanrı merkezli düşünce sisteminde her şeyin belirleyicisi ve gerçekleştiricisi Tanrı olduğu için olayların Tanrı ile ilişkilendirilmesi kaçınılmazdır. Tatsız diye nitelendirilebilecek olaylardan biri de depremdir. Deprem bir tabiat olayı olarak değerlendirildiğinde varılacak sonuç onun sistemin devamlılığı açısından kaçınılmazlığı olacaktır. Bu durumda herhangi bir suçlu aranmayacaktır. Deprem, Tanrı ile ilişkilendirildiğinde ise Tanrı’nın adaleti, kudreti ve merhameti ön plana çıkarılmaktadır. Suçun bireyselliği prensibinden hareketle Tanrı neden bireysel cezalandırma yapmak yerine toplu bir cezalandırma yoluna gitmektedir. Zira toplu bir cezalandırma adalet ve merhametle bağdaşmaz. Diğer yandan deprem Tanrı’nın kudretini sorgulamaya açmaktadır. Eğer Tanrı Dünya’yı yaratırken mükemmel bir şekilde yaratmış olsaydı depremler ve artlarında yaşanan tsunamiler olmayacak, insanlar mallarıyla ve canlarıyla bedel ödemeyecektiler. Her şeyi ile iyi ve mükemmel olan Tanrı, insanların acı çekmelerine neden müsaade etmektedir? Tanrı’nın insanların acı çekmelerini önlememesi ya da önleyememe düşüncesi beraberinde ciddi inanç problemleri oluşturmaktadır. Diğer yandan depremin oluş nedeni bilimsel olarak izah edilmektedir. Bu durum da evrenin işleyişi açısından Tanrı’nın müdahalesini ikinci plana atmaktadır. Bu çalışmanın amacı depremin ilahî bir acziyetin ve salt bir cezalandırmanın ötesinde sistemin işleyişinde bir gereklilik olup olmadığını irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Din Felsefesi; Tanrı; İnsan; Kötülük; Deprem; Acı

Öne Çıkanlar

- Kötülük problemi Tanrı'nın varlığı ile ilişkilendirilen önemli konulardan biridir. Ahlaki kötülük diye nitelendirilen olaylardan biri de depremdir. İnsan deprem karşısında çaresiz bir konumdadır.
- Her şeyi ile iyi olan Tanrı deprem gibi bir afeti insana neden yaşatmaktadır. Deprem Tanrı'nın acziyetin ve art niyetin sonucu mudur yoksa sistemin işleyişi açısından gerekli midir?
- Depremin bilimsel açıklanması olayın Tanrı ile bağıını koparmaz. Zira tüm sistem Tanrı'nın kontrolündedir.
- Deprem farklı boyutları olan bir olaydır. Tanrı'ya, insana ve çevreye bakan yönü vardır.

Atıf Bilgisi

Karaağaç, Osman. "Deprem Aktivitesi ve Kötülük Problemi: Doğal Süreçler Bağlamında Teodise Tartışması". *ÂSÂR Akademik Dinî Araştırmalar Dergisi*, Deprem ve Din Özel Sayısı (Nisan 2026), 189-203. <https://doi.org/10.5281/zenodo.19886351>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi	28 Ocak 2026
Kabul Tarihi	16 Nisan 2026
Yayın Tarihi	30 Nisan 2026
Hakem Sayısı	İki İç Hakem-İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
YZ Etik Beyan	Bu çalışmanın dil düzenleme, çeviri, veri analizi, kod yazımı veya görselleştirme gibi hiçbir aşamasında herhangi bir yapay zekâ aracı kullanılmamış; nihai metin tamamen yazar tarafından oluşturulmuştur.
Etik Beyan	Bu makale, özgün bir çalışma olup; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik, ilke ve kurallarına uygun davranılmıştır.
Benzerlik Taraması	Yapıldı- intihal.net
Etik Kurul İzni	Etik izne tabi değildir.
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Etik Bildirim	asardergisiebyu@gmail.com
S. Kalkınma Amaçları	11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Dizinler	ERIH PLUS (31.03.2025)
Lisans	CC BY-NC 4.0

Seismic Activity and the Problem of Evil: The Discussion of Theodicy in the Context of Natural Processes

Osman Karaağaç

[0000-0002-4942-3835](https://orcid.org/0000-0002-4942-3835)

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Felsefesi Anabilim Dalı,

Erzincan, Türkiye

<https://ror.org/02h1e8605>

osman.karaagac@erzincan.edu.tr

Abstract

The question of what something is and how it should be understood is an ancient one. Whether an entity or event is good or bad depends greatly on whether it meets human expectations or whether it causes harm or benefit. This is because humans evaluate events from their own perspective. On the other hand, there is also a God-centered aspect to events. In a formulation without God, since there is no active force, the explanation of unpleasant events is evaluated within the context of causality. However, in a God-centered thought system, since God is the determinant and implementer of everything, the association of events with God is inevitable. One such event that can be described as unpleasant is an earthquake. When an earthquake is considered a natural event, the conclusion reached is that it is inevitable for the continuity of the system. In this case, no culprit is sought. However, when an earthquake is associated with God, God's justice, power, and mercy are brought to the forefront. Based on the principle of the individuality of guilt, why does God resort to collective punishment instead of individual punishment? Collective punishment is incompatible with justice and mercy. On the other hand, earthquakes call into question God's power. If God had created the world perfectly, earthquakes and the subsequent tsunamis would not occur, and people would not pay the price with their possessions and lives. Why does God, who is good and perfect in everything, allow people to suffer? The idea that God does not, or cannot, prevent people from suffering raises serious problems of faith. Furthermore, the cause of earthquakes is scientifically explained. This situation relegates God's intervention to the background in terms of the functioning of the universe. The aim of this study is to examine whether earthquakes are a necessity in the functioning of the system, beyond a mere divine failure or punishment.

Key Words: Religion of Philosophy; God, Human; Evil; Earthquake; Pain

Highlights

- The problem of evil is one of the important issues associated with the existence of God. One of the events considered moral evil is an earthquake. Humans are helpless in the face of earthquakes.
- Why does God, who is good in every way, inflict disasters like earthquakes on humanity? Is the earthquake a result of God's weakness or malice, or is it necessary for the functioning of the system?
- The scientific explanation of an earthquake does not sever the connection between the event and God. Because the entire system is under God's control.
- An earthquake is a being with different dimensions. It has aspects that relate to God, humanity, and the environment.

Atıf Bilgisi

Karaağaç, Osman. "Earthquake as an Activation of Evil". *ÂSÂR Journal of Academic Religious Studies, Earthquake and Religion Special Issue* (April 2026), 189-203.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19886351>

Article Information

Date of submission	28 January 2026
Date of acceptance	16 April 2026
Date of publication	30 April 2026
Reviewers	Two Internal-Two External
Review	Double-blind
AI Ethics Statement	No artificial intelligence tools were used in any phase of this study, including language editing, translation, data analysis, code generation, or visualization; the final text was created entirely by the author.
Ethical Statement	<i>This manuscript is an original work; scientific ethics, principles, and rules have been strictly observed in all stages of the study, including preparation, data collection, analysis, and the presentation of information.</i>
Plagiarism checks	Yes- intihal.net
Ethics committee	Not subject to ethical clearance.
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Complaints	asardergisiebyu@gmail.com
S. Development Goals	11 Sustainable Cities and Communities
Dizinler	ERIH PLUS (31.03.2025)
Lisance	CC BY-NC 4.0

Giriş

İnsanın düşünce ve davranışlarını şekillendiren unsurlardan biri onun duygularıdır. İnsan iyi dediğini yapmaya, kötü dediğinden uzak durmaya meyyal bir yapıdadır. İyi ve kötü kavramı, gündelik hayatı şekillendirdiği gibi hayatın geneline yönelik inançların ve geleneklerin belirleyici unsurlarındandır.

Kötü kavramı düşünce dünyasının önemli araçlarından biri olmuştur. Zira felsefe tarihinde kötülük problemi olarak ele alınan husus bir yönüyle Tanrı'nın yokluğu diğer bir yanıyla ise Tanrı'nın art niyetli ya da güçsüzlüğün yansıması olarak görülmüştür. Antik Yunan'da Epicurus'un (MÖ 341–270) sistematize ettiği daha sonra on sekizinci yüzyılda David Hume'un (1711–1776) yeniden dillendirdiği yaklaşıma göre dünyada haddinden fazla kötülük var. Var olan, her şeye gücü yeten ve salt iyi olan bir Tanrı-eğer olsaydı- bu kadar kötülüklerin ortaya çıkmasına ve insanlara zarar vermesine müsaade etmezdi. Bu durum ya Tanrı'nın kötülükleri önlemek istemesine rağmen önleyememesi ki o zaman bu O'nun güçsüzlüğünün işareti olur. Önleme gücü var ve önleyemiyorsa o zamanda iyi niyetli olmadığının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Zira iyi niyetli olmayan ve gücü sınırlı bir Tanrı söz konusu olamayacağına göre kabul edilmesi gereken düşünce Tanrı'nın olmadığıdır.

Kötülük problemi genel olarak üç kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar: Fiziksel, ahlaki ve metafiziksel. Deprem konusu da kötülük probleminin her üç türüyle de ilişkili bir konudur. Yetkinlik açısından değerlendirildiğinde Tanrı, dünya'yı mükemmel bir şekilde yaratmış olsaydı böylesine devâsa yer hareketliliği söz konusu olmayacak idi. Bu, Tanrı'nın var etmiş olduğu sistemi süreç içerisinde rehabilite etmesi anlamına gelir. Ya da başlangıçta öngöremediği eksiklikleri ya da ortaya çıkan arızaları giderme çabası olabilir. H. J. McCloskey'e göre depremler, seller ve yangınlar insanlara çok büyük acılar yaşatmaktadır. Bu yönüyle dünya yaşam için uygun bir yer değildir.¹ Yaşanan acılar doğal bir kötülük olarak değerlendirilmektedir. Çünkü insanın bu feleketin önüne geçme imkânı söz konusu değildir.

Tarih boyunca doğal afet diye nitelendirilen birçok olay yaşanmıştır. 1755 yılında Lizbon'da yaşanan depremde 40.000, 1939 yılında Erzincan merkezli depremde 35.000 2004 yılında Hint Okyanusunda meydana gelen tsunami da 225.000 insan hayatını kaybetmiştir. Yaşanan bu travmatik olayların ardından insanlar Tanrı'nın merhametini sorgulama yoluna gitmişlerdir.

Var olan kötülüklerin savunmasına yönelik dile getirilen kavram “Teodise” olarak tanımlanmaktadır. Teodise kötülükleri savunma adına yapılan tanrısal bir savunmadır. Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716) ve John Hick'in (1922-2012) âlemde var olan kötülüklerin savunması ile ilgili değerlendirmelerinin Batı düşünce dünyasında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Hick, Tanrı'nın evreni bir maksat için yarattığını ifade etmektedir. Ona

¹ McCloskey, *God and Evil*, 13.

göre Tanrı'nın yaratma eylemi devam etmektedir. Süreç içerisinde meydana gelen depremler, yanardağ patlamaları ve tsunamiler sistemin işleyişi açısından önemli ve gereklidir. Bu olaylardan birilerinin zarar görmesi kaçınılmazdır. Tanrı, bu eylemler neticesinde zarar gören kullarını mükâfatlandıracaktır.² Diğer yandan Leibniz, dile getirmiş olduğu “olabilecek en iyi âlem” düşüncesinde ise kusur ve kötülük diye addedilen şeylerin Tanrı'nın art niyeti ya da güçsüzlüğünden ziyade dünyanın sınırlılıklarından bahsetmektedir.³ Son dönemin önemli isimlerinden biri olan Richard Swinburne'e göre iyi ve mükemmellik görece bir kavramdır. Bu dünyadan daha iyi bir dünyanın yaratılması Tanrı açısından elbet mümkündür. Ancak olması istenen, daha iyi olacağı düşünülen dünyanın hâlihazırdaki dünyadan daha iyi olacağının bilinmesi mümkün değildir. Örneğin kötülük diye nitelendirilen unsurların olmadığı bir dünya'nın çok daha sıkıcı olması muhtemeldir.⁴ Dolayısıyla problem gibi görünen şeyler aynı zamanda yaşamın omurgasını oluşturmaktadır.

Leibniz'in dile getirmiş olduğu yetkin âlem düşüncesi İslam Dünyası'nda “Leyse fil imkân ebdeu minma kane” olarak ifade edilen düşünceye göre Allah dileseydi bu âlemde daha iyi bir âlemi yaratabilirdi. Ancak hikmeti gereği böyle olması gerektiği için bu şekilde yaratmıştır. Gazali'ye (1058-1111) göre Allah mahlûkatı mükemmel bir şekilde yaratmıştır. Eksiklik ve kusur Allah'ın gücü ve niyetinden kaynaklanmaktan ziyade dünyanın ve insanın sınırlılıklarından ve sürecin gerekliliklerinden kaynaklanmaktadır.⁵

Aydın Topaloğlu'nun da dikkat çektiği üzere depremlerle ilgili bilimsel yasaların olduğu artık bilinen bir gerçektir.⁶ Ancak burada halledilmesi gereken nokta geleneksel anlayışta deprem Allah'ın bir cezalandırması iken modern anlayışta yer altındaki tabakalar arasında sıkışan gazın kırılmaya sebebiyet vererek meydana gelme halidir. Deprem yaratıcı ile bağı kopararak ele alındığında kötülük problemi ortadan kalkacak ve dünya yaratıcı bir güçten soyutlanmış olacaktır. Yaratıcı ile bağı kurularak ifade edildiğinde yaratıcının merhameti ve kudreti sorgulanmaya çıkacaktır. Deprem de dahil olmak üzere kötü ve şer olarak değerlendirilen olayların değerlendirilmesinde objektif ve kuşatıcı değerlendirmeler yapmak maksada ulaşmamızda yardımcı olacaktır.

1. Kötülük Nedir?

Kötü, sözlüklerde hoşla gitmeyen, kabul edilmesi mümkün olmayan davranışlar için kullanılmaktadır. Eski literatürde hayrın karşılığı olan “şer” hem insan hem de toplum için zararlı olan davranışlar için kullanılmıştır. Kötü kavramı genellikle olgusal olmaktan ziyade

² Hick, *Evil and the God of Love*, 361.

³ Gottfried Wilhelm Leibniz, *Theodicy: Essays on the Goodness of God, the Freedom of Man, and the Origin of Evil*, çev. E.M. Huggard (Eugene, OR: Bibliobazaar, 1985), 139.

⁴ Richard Swinburne, “Allah, Felsefe ve Bilim”, çev. Zikri Yavuz, ed. Caner Taslaman-Enis Doko (İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2015), 233.

⁵ Gazâlî, *Kitabu'l Erba'in Usûl'd Din* (Mısır: Mektebetü'l Cendi, trs), 239.

⁶ Aydın Topaloğlu, *Teizm ya da Ateizm: Tanrıtanımaazlığın Felsefi Boyutları* (İstanbul: Kaknüs, 2001), 129.

algısal bir görüntü arz etmektedir. Antik Yunan'da etik değerlerle ilgili olarak normatif yaklaşımdan ziyade deskriptif yaklaşımın öncelenmesinin sebebi kavramları nötralize etmektir. Zira iyi ve kötü kişiden kişiye değişebildiği gibi zaman içerisinde kişinin kendi dünyasında da değişikliklere uğrayabilmektedir. Bu anlayışa göre kötü yoktur; sadece insanın kötü diye nitelendirdiği şeyler vardır.

Kötü kavramı ile ilgili farklı yaklaşımların varlığı bilinmektedir. Bunlardan bir kısmı kötülüğü tamamen reddetmektedir. Bu anlayışa göre kötü diye bir şey yoktur. Sadece kötü diye algılama vardır. Diğer bir yaklaşım ise kötülüğün varlığını kabul etmektedir. Ancak bunu sistemin geneli açısından değerlendirildiğinde gerekli ve zorunlu görmektedir.

Depremi görüntü itibarıyla kimseye bir faydası söz konusu değildir. Ancak tüm insanlar için yaralı olduğu kabul edilen “yağmur” ele alındığında görülecektir ki istenilmediği zamanlarda o da kötü olarak değerlendirilebilmektedir. Şöyle ki çömleklerini kurumaya bırakmış bir çömlekçi ile tarlasındaki ürünü için yağmur bekleyen çiftçinin yağmura bakış açıları farklılık arz etmektedir. Yapmış olduğu çömlekleri kurumaya seren bir çömlekçi yağın yağmuru kötü, ürünü için suya ihtiyaç duyan çiftçi ise iyi olarak değerlendirir. Ancak bir zaman sonra aynı çömlekçi çömlek yapmak için su bulamadığında yağın yağmuru iyi, ürünü harmandan kardırmamış olan çiftçi ise bu kez yağın yağmuru kötü olarak değerlendirecektir.⁷ Bu da göstermektedir ki insan olayları kendine bakan yönüyle değerlendirmektedir.

Son yüzyılın önemli düşünce insanlarından biri olan Said Nursi'ye (1876-1960) göre eşyanın farklı boyutları vardır. Yapılan değerlendirmelerin gerçeği yansıtabilmesi ancak onun bütün yönleriyle değerlendirilmesi ile mümkündür. Ona göre insan eşyanın kendine bakan yüzünde çirkinlikler görebilir. Ancak insanın göremediği taraflarda birtakım güzellikler saklı olabilir. Nursi, olayların farklı veçhelerinin olduğu ile ilgili olarak şu şekilde bir değerlendirme yapmaktadır:

Her şeyde, hatta en çirkin görünen şeylerde, hakikî bir güzellik ciheti vardır. Evet kâinattaki her şey, her hâdise ya bizzât güzeldir veya neticeleri cihetiyle güzeldir. Bir kısım hâdiseler var ki, görünüşte çirkindir. Fakat perde arkasında gayet parlak güzellikler barındırır. Ezcümle: Bahar mevsiminde fırtınalı yağmur, çamurlu toprak perdesi altında nihayetsiz güzel çiçek ve muntazam bitkilerin tebessümleri saklanmış ve güz mevsiminin sert tahribatı, hüznün verici ayrılık perdeleri arkasında Allah'ın gücünün tecellisinin mazharı olan kış hadiselerinin olumsuz şartlarından muhafaza etmek için nazdar çiçeklerin dostları olan nazenin hayvancıkları hayat vazifesinden terhis etmekle beraber, o kış perdesi altında nazenin taze güzel bir bahara yer hazırlamaktır. Fırtına, zelzele, veba gibi hâdiselerin perdeleri altında gizlenen pek çok manevî çiçeklerin sümbüllemesi vardır. Tohumlar gibi neşv ü nemasız kalan birçok istidat çekirdekleri, zahirî çirkin görünen hâdiseler yüzünden sümbüllemiş ve güzelleşir.

⁷ Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş* (Ankara: Adres Yayınları, 2009), 118.

Güya umum inkılaplar ve büyük değişimler, birer manevî yağmurdur. Fakat insan, hem zahirperest, hem bencil olduğundan dış görünüşe bakıp çirkinlikle hükmeder. Bencillik cihetiyle yalnız kendine bakan netice ile muhakeme ederek şer olduğuna hükmeder. Hâlbuki eşyanın insana ait gayesi bir ise, Sâniinin esmasına aid binlerdir.⁸

Nursi'nin de dikkat çektiği üzere eşyanın farklı boyutları söz konusudur. İnsana bakan yönüyle şer gibi görünen bir olay sistemin geneli için iyi ve gerekli olabilir. Yaşanan bu olaylar neticesinde meydana gelen acılar ve can ve mal kayıpları daha ziyade ihmalin ve işlerini sağlam yapmayışın neticesinde ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan sistem için gerekli ancak zahiren çirkin görünen şeylerin ortadan kalkmasının daha büyük çirkinliklere sebebiyet vereceğini ifade eden Nursi konuyla ilgili olarak şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır:

Çok güzellikleri netice veren veya gösteren bir çirkinlik dahi, dolayısıyla bir güzelliştir ve çok güzelliklerin görünmemesine ve gizlenmesine sebep olan bir çirkinliğin yok olması, görünmemesi, yalnız bir değil, belki müteaddid defa çirkindir. Meselâ; kıyaslama imkânı olmayan bir çirkinlik bulunmazsa, güzelliğin hakikati birtek nevi olur; pek çok mertebeleri gizli kalır ve çirkinliğin müdahalesi ile mertebeleri ortaya çıkar. Nasılkı soğuşun vücuduyla, sıcaklığın mertebeleri ve karanlığın bulunmasıyla ışığın dereceleri ortaya çıkar. Aynen öyle de küçük şerlerin, zarar ve musibet ve çirkinliğin bulunmasıyla, büyük hayırlar, menfaatler, nimetler ve güzellikler ortaya çıkar. Demek çirkinin icadı çirkin değil, güzeldir. Çünkü, neticelerin çoğu güzeldir. Evet yağmurdan zarar gören tenbel bir adam, yağmura rahmet namını verdiren hayırlı neticelerini devre dışı bırakamaz; rahmeti zahmete çeviremez.⁹

Nursi'nin de dikkat çektiği üzere insanın yapmış olduğu kötü, çirkin ve şer tanımlaması genel itibariyle insanın kendi menfaatine bakan yüzdendir. Dolayısıyla insan zarar gördüğü ve kendisi için gerekli görmediği şeyleri bu şekilde olumsuz tanımlama yoluna gitmektedir. Ancak kısa vadede zararlı görünen şeyler uzun vade de faydalı olabilir. Depremler de sistemin devamlılığı açısından gerekli ise bu durum dikkate alınmadan gerçekleştirilen yapılanmaların ardından yaşanan felaketlerden dolayı zarar gören insanların yaşamış oldukları acıları, merhametsizlik olarak değerlendirmek doğru olmaz.

2. Deprem Sitem İçerisindeki Yeri

Deprem sistemin devamlılığı açısından gerekliliği son zamanlarda yapılan çalışmalar neticesinde bilinir olmuştur. Eşyanın farklı yüzü vardır. Bir yüzünde kötülük olarak değerlendirilen bir durum diğer yüzde birçok güzellikler barındırmaktadır. Deprem de bir yönüyle çok acı sonuçlar doğuran bir durumdur. Allah kullarına zulmetmeyecek ve salt bir kötülük yaratmayacağına göre o zaman depremin sistemin işleyişi açısından birtakım

⁸ Said Nursi, *Sözler* (İstanbul: Envar Neşriyat, 1995), 232.

⁹ Said Nursi, *Şuâlar* (İstanbul: Envar Neşriyat, 1995), 11.

gereklilikleri olması gerekir. Auvergne'ye göre depremin gerekçesi ne olursa olsun deprem yaşamın devamlılığı açısından hayati öneme sahip bir gerekliliktir.¹⁰

Dünya'nın yapısına yönelik yapılan çalışmalarda elde edilen bulgulara göre meydana gelen depremler yeraltı kaynaklarının oluşmasına ve çeşitlenmesine katkı sağlamaktadır. Yer altında bulunan ve mineral açıdan zengin olan sular üst yüzeylere doğru çıkmakta ve madenlerin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Ayrıca suyu geçirime noktasında sert bir yapıya sahip kaya parçalarının yer altı sularının belirli bölgelere hapsolmesine sebebiyet verir. Normal şartlarda suyun o kaya parçalarını aşması söz konusu değil iken meydana gelen depremler aracılığı ile yer altı sularının dengeli bir şekilde dağılmasına yardımcı olmaktadır.¹¹

Depremler sayesinde üst düzeydeki sular meydana gelen kırılmalar neticesinde aşağılara doğru iner ve gerekli ısıyı yakaladıktan sonra doğal yollarla yukarı doğru çıkar. Deprem kuşağında bulunan kıtalarda jeotermal enerjinin çokluğuna dikkat edildiğinde bunun o bölgede meydana gelen depremler sayesinde oluştuğu görülmektedir.

Tektonik hareketlerin sağlamış olduğu katkılardan biri de zaman içerisinde fakirleşen yüzeyin mineral açıdan zenginleşmesi ve doygunluğu ulaşmasıdır. Deprem olmadığı takdirde alt katmanlardaki mineraller yukarılara çıkmayacaktı. Zaman içerisinde mineral açıdan fakirleşen topraklar tarıma uygunluğunu kaybedecektir. İnsan yerleşkeleri ile tarım faaliyetleri arasındaki ilişki göz önüne alındığında kitlelerin dar bir alana hapsolarak kaynakların paylaşımı açısından yaşanacak problemler kaçınılmaz olacaktı.

Yerin alt seviyelerine inildikçe ısı seviyesinin yükseldiği bilinmektedir. Yerin altındaki sıcaklığın seviyesi belirlenmiş değildir. Dolayısıyla yerin merkezindeki sıcaklığın yer küreye zarar vermemesi için var olan ısının belirli aralıklarla boşalması gerekmektedir. Bu da iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar: Depremler ve volkanik patlamalardır. Volkanik patlamaların yoğun ve periyodik aralıklarla gerçekleştiği bölgelerdeki meydana gelen depremlerin şiddeti volkanik patlamaların olmadığı bölgelerde meydana gelen depremler oranla daha düşük seviyede olduğu görülmektedir. Ayrıca volkanik patlamalar ve levha tektoniği kıtaların yükselmesine sebebiyet vererek yaşam alanlarının artmasına neden olmaktadır. Bu de erozyon oluşmasına engel olmaktadır. Eğer depremler olmasaydı kıtalarda bulunan besinler aşınmalara uğrayarak okyanuslara yığılmasına neden olacaktı. Bu da yaşam alanlarının yok olması anlamına gelmektedir.¹² Dolayısıyla görünürde insan yaşamı için tehlikeli ve yok edici görünen deprem aynı zamanda insan yaşamı açısından hayatî öneme sahip olduğu görülmektedir.

¹⁰ Guillaume d'Auvergne - Roland John Teske, *The Providence of God Regarding the Universe: Part Three of the First Principal Part of "the Universe of Creatures"* (Milwaukee (Wis.): Marquette university press, 2007), 78.

¹¹ A. J. Meadows, *The Future of the Universe* (London: Springer, 2007), 31.

¹² Hugh Ross, *The Creator and the Cosmos* (Colorado: Naw Press, 1993), 176.

3. Deprem Salt bir Cezalandırma Aracı Mıdır?

Son birkaç asra kadar insanın tabiatla olan ilişkisinde bir gizemlilik hâkimdi. Tabiatın Tanrı tarafından yaratıldığı ve bütün olup biten her şeyin O'nun izni ve gözetiminde gerçekleştiği düşüncesi yaygındı. Doğal felaketler diye nitelendirilen olaylar Tanrı'nın öfkesinin yansıması şeklinde değerlendirilmekteydi. Dolayısıyla depremler, seller ve kuraklıklar insanoğlunun yapıp ettiklerinin sonucu olarak görülüyordu.

Gelinen noktada doğal felaketler diye nitelendirilen olayların izahı yapılr durumdadır. Tanrısal bir eylem olarak değerlendirilen olaylar artık doğal olarak değerlendirilmektedir. Bu da evrenin yaratıcı ile bağının koparılması ya da zayıflatılması anlamına gelmektedir. Bilimsel gelişmeler neticesinde doğal felaket diye nitelendirilen olayların nasıl gerçekleştiği izah edilebilir hâle gelmiştir. Ancak Topaloğlu'nun da ifade ettiği gibi yaşanan üzücü olayların ardından verilen tepkiler bireyin inanç durumuna göre farklılık arz etmektedir. Ona göre yaşanan olumsuz olaylar üzerinden bir tanrısızlık çıkarma düşüncesi çok daha büyük sorunları beraberinde getirmektedir.¹³

Depremle ilgi sürdürülen tartışmaların bir benzerini Tanrı –evren ilişkisinde de görmek mümkündür. Stephen Hawking (1942-2018) yasa kavramı açısından Tanrı sorgulaması yapmaktadır. Ona göre cevabı verilmesi gereken soru şudur: Evrende yasa diye nitelendirilebilecek değiştirilemez sistem var mıdır? Bu soruya verilecek cevap evet olursa bu durum Tanrı'yı da bağlar ve Tanrı dahi kendi yarattığı sisteme müdahale edemez. Yok eğer verilecek cevap hayır olursa o zaman da bir düzenden bahsedilemeyeceğine göre bir yaratıcı ve düzenleyici Tanrı'dan da bahsedilemeyecektir.¹⁴ Bu noktadan hareketle depremin Tanrı ile olan ilişkisinde de benzer bir durum söz konusudur. Ya sistemin yaratıcı ile bağının koparılması/zayıflatılması ya da depremin ardından yaşanan acıyla birlikte Tanrı'nın merhameti sorgulanmaktadır.

1700 lü yıllarda Portekiz'in Lizbon kentinde çok büyük yıkıntılara ve can kayıplarına sebebiyet veren bir deprem meydana gelmiştir. Yaşanan bu felaket, Francis Marie Aroet Voltaire (1694-1778) başta olmak üzere bazı filozofların, Tanrı'nın varlığını ve merhametini sorgulamalarına neden olmuştur. Voltaire “Lizbon Depremi” adlı şiirlerinde enkaz altında kalan çocukların çığlıkları ve kucığında çocuğuyla ölen annelerin hangi günahının bedelinin böyle bir felakete sebebiyet verdiğini sorgulamaktadır. O bir şiirinde:

‘Her şey iyidir’ diyorsunuz ‘ve her şey gerekli’
Daha mı kötü olurdu sizce bu evren
Olmasaydı o cehennemi andıran girdap Portekiz’de?
Çok mu eminsiniz o yüce ve ebedi muharrikin

¹³ Topaloğlu, *Teizm ya da Ateizm*, 129.

¹⁴ Stephen Hawking - Leonard Mlodinow, *The Grand Design* (New York: Bantam Books, 2010), 50.

O her şeyi bilen ve kendi için yaratanın
 Bizi bu kasvetli diyara koyamayacağına
 Fokurdayan volkanlar olmadan ayağımızın altında?
 Koyacak mısınız bu sınırı o mutlak güce?
 Yasaklayacak mısınız merhametini kullanmasını?
 O yüce sanatkârın yöntemleri
 Değil midir sonsuz ki şekillendirsin eserlerini?
 Rabbi gücendirmek istemem fakat dilerdim
 Ki keşke bu ateş ve sülfür girdabı dökse
 Habis selini ıssız çöllere ¹⁵

Voltaire, kullandığı olduğu ifadelerde Tanrı'nın yokluğunda durumun daha kötü olmayacağını varlığı durumunda ise merhametli bir Tanrı'nın böyle bir merhametsizliğe nasıl müsaade ettiğini sorgulamaktadır.

Tanrı- evren ilişkisi ile ilgili dile getirilen analogilerden biri de “mimar analogisi”dir. Analogiye göre mimar olmadan sanat eseri meydana gelmez. Bu analogiye itiraz edenlerden biri de David Hume'dur (1711-1776). Hume'a göre her mimarın acemilik eseri vardır. Bu aşamada kaçınılmaz olarak birtakım hatalar yapar. Ona göre Tanrı evreni yaratırken bir takım planlama hatası yapmıştır. Bunun sonucu olarak birçok felaket yaşanmaktadır. Hume yaşanan felaketleri ya art niyetlilik ya da güçsüzlük olarak değerlendirmektedir. ¹⁶ Hume'a göre dünya mükemmel bir şekilde tasarlanmamıştır. Bunun sonucu olarak bu felaketler yaşanmaktadır.

Frederich Tennant (1866-1957) göre ise evren bir bütün olarak mükemmel bir şekilde yaratılmıştır. Evrende fiziksel, kimyasal ve biyolojik açıdan tam bir uyum söz konusudur. Kusur gibi görünen olaylar Tanrı'nın güçsüzlüğünden ziyade eşyanın doğasından kaynaklanmaktadır. Yaşam için vaz geçilmez olan su ve ateş aynı zamanda insan için ölümcül de olabilmektedir. Bu durum suyun ve ateşin insan için zararlı olduğu anlamına gelmez. ¹⁷ Aynı şekilde Hugh Ross'un da dikkat çektiği üzere okyanuslar yaşamın döngüsü açısından vaz geçilmez bir durumdadır. Okyanuslarda oluşan dev gelgitler ve tsunamilerin verdiği zararlar önlenabilir ya da zararı en aza indirgenebilir olaylardır. Sistemin devamlılığı açısından kaçınılmaz olan olayları Tanrı'nın acımasızlığı ya da güçsüzlüğü açısından değerlendirmek bir değerlendirme hatasıdır. ¹⁸ Burada cevabı aranan soru şudur: Deprem sonrası yaşanan acı sebep mi sonuç mudur? Deprem sonrası yaşanan acılarda insanoğlunun kendi ihmalinin çok önemli rolü vardır. Özellikle günümüzde hangi bölgelerin deprem kuşağı üzerinde olduğu bilinmesine rağmen o bölgelere yerleşim alanları oluşturulması ve yapılan binaların depreme

¹⁵ Francis Marie Aoret Voltaire, *Poeme Sur Le Desastre*, ed. Moland L. (Paris: Garnier, Freres, 1877), 470; Metin Topuz-Ahmet Selim Tümkaya, “Lizbon Felaketi Üzerine Şiir”, *Beytülhikme*, (2019), 281.

¹⁶ David Hume, *Din Üstüne*, çev. Mete Tunçay (İstanbul: İmge Yayınları, 1995), 118.

¹⁷ Fredeich Tennant, *Philosophical Theology* (New York: Cambridge University Press, 1928), 188.

¹⁸ Ross, *The Creator and the Cosmos*, 175.

dayanıklı yapılmaması çok büyük bir hatadır. Deprem sonrası yaşanan acıları ihmalin neticesi olarak görmeyip yaratıcıya yüklemek sorumluluktan kaçmaktır.

Diğer yandan Kuran-ı Kerim’de “Karada ve denizde ne varsa hepsini bilir: O’nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez”¹⁹ ayeti dikkate alındığında devasa bir hareketliliğin Allah’ın izninin dışında gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu durumda deprem tektonik bir hareketliliğin sistemin devamlılığı açısından gerekliliğin yanı sıra Tanrı, bu tektonik hareketle insanı cezalandırmak istemiş midir? Böyle bir murad varsa o bölgede yaşayıp da cezalandırmayı hak etmeyen insanlara yaşatılan bu acı Tanrı’nın merhameti ile nasıl bağdaşır. Özellikle fakir ve Müslüman olan ülkelerde yaşanan bu büyük yıkımlar hangi günahın neticesi olabilir. Aynı günahların daha fazlası başka bölgelerde de olurken neden oralarda değil de bazı bölgelerde gerçekleşmektedir?

Nursi’ye göre büyük hatalar büyük mahkemelerde küçük hatalar küçük mahkemelerde görülür. Hatası ve günahı az olanın cezası bu dünya’da verilir. Bazı kıtaların çok daha günahkâr olmalarına rağmen bu dünya’da cezalandırılmamalarının sebebi günahlarının büyüklüğünden doları ahirete bırakılmalarıdır.²⁰ Depremi yer altındaki tabakaların kırılma neticesinde meydana geldiği ve bunun ilahi bir irade ile ilişkilendirilmemesi noktası da hakikatten yoksundur. Nursi’ye göre Allah, sebepler dairesinde yaratma eylemini gerçekleştirir. Allah depremi de sebepsiz yaratabilirdi. Onun tabakaların kırılma neticesinde meydana gelmesi onun kendiliğinden meydana geldiği anlamına gelmez. Mesela bir insan birisini yumruk vurarak da silah ya da başka öldürücü bir aletle öldürebilir. Öldürücü bir aletle öldürülmenin gerçekleştiği bir cinayet vakası silaha ya da öldürücü alete bağlanamaz. Bunlar bir özne olmadan eylem gerçekleştiremezler. Deprem olayında da tabakalar arası sıkışan gazın oluşumu ve onun şiddeti ve kırılma yeri ve şeklini belirleyen Allah’tır.²¹ Bu devâsa eylem birtakım madenlere ve sıkışan gazlara izafe edilemez.

Toplum hayatının selameti açısından yanlış yapan insanların kötülüklerden alıkonulması gerekmektedir. Bu yapılmadığı takdirde yanlış yapanların yaptıkları eylemlere ortak olma hali söz konusudur. Kur’an-ı Kerim’de zikredilen afetlerden biri de Lut kavminin yaşadığı helakettir. Lut kavminin yaşadığı bu acı olaya sebebiyet verenlerin insanların toplumun tamamı ya da kâhîr ekseriyeti olmadığı bilinmektedir. İddiamızı desteklemesi açısından Rahreddin Razi’ (1149-1210) nin Hz. Lut’un karısıyla ilgili değerlendirmesi dikkate değerdir. Ona göre Lut kavmini helake götürenler erkekler olmasına rağmen karısının helak

¹⁹ Kur’an-ı Kerim Meâli, çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011), 6/59.

²⁰ Nursi, Sözlür, 171.

²¹ Nursi, Sözlür, 174.

olanların arasında olmasının sebebi Hz. Lut'un evine gelen melekleri o insanlara haber veren kişi olmasındandır.²² Zulme destek olması onun felaketine sebebiyet vermiştir.

Kutsal metinlere de bakıldığında görülecektir ki Tanrı, insanlardan iyiliği emredip kötülükten menedilmesini talep edilmektedir. “Ey mü'minler! İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü yasaklayan seçkin bir topluluk bulunsun. İşte onlar, doğru ve kalıcı yatırım yapıp kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”²³ Ayrıca Ahmed bin Hanbel'in rivayet ettiği bir hadiste Hz. Muhammed (sav) konu ile alakalı olarak gemi yolculuğu yapan insanlardan bahsetmektedir. Alt kattaki insanlar su almak için geminin tahtalarını kırmak istediklerinde onlara müdahale etmediklerinde topluca helak olacaklarını dile getirmektedir.²⁴ Kötülüklerin bertaraf edilmesi öylesine önemsenmiştir ki mecellenin önemli kaidelerinden biri haline gelmiştir. Mecellede geçen ifade de “Def-i mefâsîd celb-i menâfiden evlâdır.”²⁵ Yani kötülükleri yok emek iyilikleri yapmaya tercih edilir ve daha önceliklidir.

Günahın neticesine gelince Eski ve Yeni Ahit'teki metinlerde de işlenen günahlar ve yapılan isyanlar neticesinde depremlerin gerçekleşeceği dile getirilmektedir. Tevrat'ın 1. Krallıklar bölümünde:

“ Rab, burada ne yapıyorsun İlyas?” diye sordu.

İlyas, Rab'be her şeye egemen Tanrı'ya büyük bir istekle kulluk ettim. Ama İsrail halkı senin antlaşmanı reddetti, sunakları yıktı ve peygamberleri kılıçtan geçirdi. Bunun sonucunda Rab rüzgâr meydana getirdi. Dağları parçaladı. Ardından deprem oldu.²⁶

Yine aynı şekilde İsa (a.s.) Peygamberin birtakım insanları toplumu saptırmalarından dolayı Tanrı'nın onları depremle cezalandıracağı dile getirilmektedir:

Sakın kimse bizi saptırmasın dedi. Birçokları ben oyum diyerek benim adımla gelip birçok kimseyi saptıracaklar. Savaş gürültüleri duyunca korkmayın. Bunların olması gerek. Ama bu bir son değildir. Ulus ulusa, devlet devlete savaş açacak; yer yer depremler, kıtlıklar olacak.²⁷

Kur'an-ı Kerimde zelzele isimli bir sure olmasına rağmen deprem ceza ilişkisine değinilmemektedir. Ayetlerde kıyametin kopuşu dile getirilmektedir. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı bazı kavimlerin helak edildiği anlatılmaktadır.

²² Fahreddin Razi, *Tefsir-i Kebir*, çev. Suat Yıldırım vd. (Ankara, Akçağ Yayınları, 1994), 18/15.

²³ *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 3/104.

²⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (Kahire: Müessesetu'r -risale, 2001), 30/300.

²⁵ Ahmet Şimşirgil - Ekrem Buğra Ekinci, *Ahmed Cevdet Paşa ve Mecelle* (İstanbul: KTB Yayınları, 2008), 112.

²⁶ *Kutsal Kitap: Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2013), I. Krallar,381.

²⁷ *Kutsal Kitap*, 12,13/1072 Markos.

Toplu cezalandırmanın gerekçesi ile ilgili Nursi'nin yapmış olduğu değerlendirme dikkate değerdir. Nursi'ye göre isyanın yaşandığı bölgelerde “Umumî musibet, ekseriyetin hatasından ileri gelmesi cihetiyle ekser nâsın o zalim eshasın harekâtına fiilen veya iltizamen veya iltihaken taraftar olmasıyla manen iştirak eder, musibet-i âhmmeye sebebiyet verir.”²⁸ Allah'ın arzın unsurlarını isyan eden toplumları cezalandırmak için kullandığı görülmektedir. Nursi'ye büyük tufanlar dikkate alındığında görülecektir ki eşyanın birçok görevi vardır. Onlardan biri de cezalandırma yoluyla insanları terbiye etmesidir.

Sonuç

Düşünce tarihinin en kadim konularından biri Tanrı'nın evren ve insan ile olan ilişkisidir. Tanrı yaratma eylemini gerçekleştirmiş bir kenara mı çekilmiştir; yoksa yaratma eylemine devam mı etmektedir. Aynı şekilde evreni kontrol etmeye sürdürmekte midir?

Yaşanan depremler çok büyük yıkıntılar ve acılar meydana getirmektedir. Bu, bir yönüyle Tanrı'nın evreni yaratırken istenildiği şekilde yaratmadığı ya da yaratamadığı şeklinde değerlendirilmektedir. Diğer bir yönüyle ise Tanrı'nın, bile isteye insana acı çektirdiğini iddia edenler olabilmektedir.

Evrenin oluşumu devamlılığını sağlamak için birtakım aktiviteler gereklidir. Gerekli olan aktivitelerden biri de depremlerdir. Depremler yerin altının sıcaklık dengesini korumak ve su kaynaklarının hareketi açısından büyük öneme sahiptir.

Depremın yıkıcılığına bakıldığında her bölgede aynı etkiyi göstermediği görülmektedir. Yapı stoğunun ve zeminin sağlam olmadığı yerlerde yıkımın ve acının büyük olmasının sebebi depremden daha ziyade göz ardı edilen ihmallerdir. Diğer yandan Said Nursi'nin de ifade ettiği olayların insana ve Allah'a bakan yönleri vardır. İnsan açısından üzüntü verici acı olaylar ardında nice güzellikler barındırabilir. Dolayısıyla deprem görünüşte acı, neticeleri itibarıyla tatlı bir olaydır.

Yaşanan depremlerin tek boyutlu değerlendirilmesi gerçeği algılamamıza engel olmaktadır. Deprem ne Tanrı'dan soyutlanarak bilimsel veriler üzerinden salt bir tektonik levha hareketi olarak algılanmalı ne de Tanrı'nın salt bir cezalandırma aracı olarak görülmelidir. Sistemin devamlılığı açısından depremler ve volkanik patlamalar kaçınılmazdır. İnsana düşen ya bu bölgelerde yerleşim alanları oluşturmamak ya da ona göre önlemini almaktır.

Sonuç olarak deprem gibi felaketler ardında nice acı, hüznün ve ayrılık bıraksa da yaşam döngüsünün devamlılığı açısından hayatî bir önem sahip olduğu görülmektedir.

²⁸ Nursi, *Sözler*, 172.

Kaynakça | References

- Kur'an-ı Kerim Meâli*. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011.
- Arslan, Ahmet. *Felsefeye Giriş*. Ankara: Adres Yayınları, 12. Basım, 2009.
- Fredeich Tennant. *Philosophical Theology*. New York: Cambridge University Press, 1928.
- Gazâlî. *Kitabu'l Erba'in Usûli'd Din*. Mısır: Mektebetü'l Cendi, trs.
- Guillaume d'Auvergne - Teske, Roland John. *The Providence of God Regarding the Universe: Part Three of the First Principal Part of "the Universe of Creatures"*. Milwaukee (Wis.): Marquette university press, 2007.
- Hanbel, Ahmed B. *Müsned*. Kahire: Müessesetu'r -risale, 2001.
- Hawking, Stephen - Mlodinow, Leonard. *The Grand Design*. New York: Bantam Books, 2010.
- Hick, John. *Evil and the God of Love*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, Reissued with a new preface., 2010.
- Hume, David. *Din Üstüne*. çev. Mete Tunçay. İstanbul: İmge Yayınları, 1995.
- Leibniz, Gottfried Wilhelm. *Theodicy: Essays on the Goodness of God, the Freedom of Man, and the Origin of Evil*. çev. E.M. Huggard. Eugene, OR: Bibliobazaar, 1985.
- McCloskey, H. J. *God and Evil*. The Hague: Martinus Nijhoff, 1974.
<http://link.springer.com/openurl?genre=book&isbn=978-94-015-0162-0>
- Meadows, A. J. *The Future of the Universe*. London: Springer, 2007.
- Nursi, Said. *Sözler*. İstanbul: Envar Neşriyat, 1995.
- Nursi, Said. *Şuâlar*. İstanbul: Envar Neşriyat, 1995.
- Peterson, Michael L. *God and Evil: An Introduction to the Issues*. Boulder, Colo: Westview Press, 1998.
- Razi, Fahreddin. *Tefsir-i Kebir*. çev. Suat Yıldırım vd. Ankara: Akçağ Yayınları, 1994.
- Ross, Hugh. *The Creator and the Cosmos*. Colorado: Naw Press, 1993.
- Swinburne, Richard. "Allah, Felsefe ve Bilim". çev. Zikri Yavuz. ed. Caner Taslamam - Enis Doko. İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2015.
- Şimşirgil, Ahmet - Ekinci, Ekrem Buğra. *Ahmed Cevdet Paşa ve Mecelle*. İstanbul: KTB Yayınları, 2008.
- Topaloğlu, Aydın. *Teizm ya da Ateizm: Tanrıtanımazlığın Felsefi Boyutları*. İstanbul: Kaknüs, 2001.
- Topuz, Metin - Tümkeya, Ahmet Selim. "Lizbon Felaketi Üzerine Şiir". *Beytülhikme*, 281.
- Voltaire, Francis Marie Aoret. *Poeme Sur Le Desastre*. ed. Moland L. Paris: Garnier, Freres, 1877.
- Yaran, Cafer Sadık. *Kötülük Ve Theodise: Batı Ve İslam Din Felsefesinde "Kötülük Problemi" Ve Teistik Çözümler*. Ankara: Vadi Yayınları, 1997.
- Kutsal Kitap: *Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2013.